

Sahne Karanlık!

Elk. Müh. A. Cumhuriyet Alpaslan
cumhuriyet.alpaslan@emo.org.tr

Şu günlerde Türkiye enerji geçişinin 40 yılının belirli dönemlerinde sahneye konan nükleer enerji santrali kurulması oyunlarını bir kez daha izlemekteyiz. Aktörlerin değiştiği, senaryonun ise çok farklı olmadığı NES oyununun son perdesi de açıldı. Oyuncular rollerini pandomim sessizliğiyle ve şimdilik karanlık alanda göster(me)dikleri için, ne yaptığı henüz tam anlaşılıyor.

1960'lı yıllardan itibaren ülkemiz enerji gündemini çeşitli zamanlarda işgal eden, enerji kaynakları modellerinin en sorunlusu; nükleer enerji santralleri son olarak 2000 yılında iptal edilen ihale ile bir kez daha rafa kaldırılmışken, AKP Hükümetince çıkarılan 5710 sayılı "Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Yasa" ve ona bağlı yönetmelikle yeniden gündeme getirilmiş, Mersin Akkuyu'da tesis edilecek nominal gücü 4000 (\pm %25) MW'lık santral için 24 Mart 2008'de TETAŞ (Türkiye Elektrik Ticaret A.Ş.) tarafından Resmi Gazete'ye ilan verilmek suretiyle, adına "yarışma" denilen ihale süreci başlatılmıştır.

Dünya örneklerinde referanduma kadar giden karar verme mekanizmalarının işletildiği nükleer enerji santrali kurulması gibi, ülkenin geleceğini ve insanların yaşamlarını doğrudan ilgilendiren, yalnız teknik ve ekonomik argümanlarla açıklanamayacak denli önemli böylesi bir siyasi tercihin, AKP Hükümetince kimyasal tepkime hızında gerçekleştirilmek istenmesi düşündürücüdür.

Şartnameyi alan şirketlerin, ETKB yetkilileriyle yapılan toplantıda son teklif verme tarihinin (24 Eylül 2008) küresel ekonomik veriler gerekçe gösterilerek ötelenmesi talepleri, Hükümet yetkililerince reddedilmiştir. Sonuçta 13 firmanın şartname aldığı yarışmadan 5 adet "Teşekkür" yanıtının yanında tek teklif çıkmıştır. Teklif sahibi Rus Atomstroyexport, Inter Rao, Park

Teknik ortak girişimi konsorsiyumudur.

Burada tesadüfi nokta; Ciner Grubu şirketi Park Holding'in Mart 2007'de (yani henüz 10. Cumhurbaşkanınca kısmen veto edilen ilk yasa tasarısı hazırlanmadan önce) Mersin Akkuyu'da 1600 MW kurulu gücünde, yılda 7,5 milyar kWh elektrik üretimi yapacak bir nükleer enerji santrali kurmak yönünde EPDK'ya 49 yıllık üretim lisansı için başvuruda bulunduğu, ancak Sabancı Grubu'nun bu başvuruya EPDK'ya gönderdiği yazı ile itiraz ettiği. O günlerde Bakanlık müsteşarı Selahattin Çimen, Park Holding'in EPDK'ya başvurusunu nükleer santral kurulması için başlatılan çalışmaları etkilemeyecek bir girişim olarak gördüklerini belirtmiştir.

5710 sayılı yasaya bağlı olarak çıkarılan ve 19.03.2008 tarih 26821 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelik kapsamında yapılmakta olan yarışmada 4734 sayılı Kamu İhale Yasası ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Yasası'na tabi olunmamış (Yönetmelik; madde 11) konunun gerektirdiği usul ve denetim mekanizmaları en başta devre dışı bırakılmıştır.

Teklifte tesisi öngörülen reaktör, hafif su basınçlı Atomstroyexport (ASE) basınçlı WER-1200 tasarımıdır. Atomstroyexport (ASE) tarafından benzer tasarım örneği WER-1000 tipi reaktör, Bulgaristan'ın Belene bölgesinde %40'ı tesis edilmiş durumdayken, AB standartlarına uygun bulunmadığı gerekçesiyle 1991 yılında projesi, o tarihte AB'ye aday üye konumundaki Bulgaristan tarafından iptal edilmiştir. Daha sonra üçüncü nesil olarak geliştirilen WER1200 tipi reaktörlerin ise, Prof. Dr. Hayrettin Kılıç'ın "Thermal Engineering" dergilerinde yayınlanan uluslararası raporları referans göstererek açıkladığı gibi, teknik özellikler yönünden çok karmaşık ve çelişkili bir yapı oluşturduğu bilinmektedir.

Bu bağlamda doğrudan Başbakan-

lığa bağlı olarak çalışan, yetkinliği tartışmalı konumdaki TAEK (Türkiye Atom Enerjisi Kurumu), verilen teklifi kendi belirlediği teknik kriterlere/ölçütlere göre -yeterince açıklamalı olmayıp, yalnız dokuz maddeyi içeriyorsa nasıl bir değerlendirmeye tabi tutarak, yaklaşık üç ay gibi kısa bir sürede onay verebilmiştir?

19 Ocak 2009 tarihinde üçüncü zarf açılmış ve 15 yıl süre ile üretilecek elektriğin TETAŞ üzerinden satın alınması garantisi verilen santral için birim fiyat teklifinin 20,79 cent/kWh olduğu (üçüncü nesil reaktör tasarımları için dünya ortalamasının yaklaşık 2,5 katı) görülmüştür. Aynı gün 20,79 cent/kWh teklifini revize eden yeni bir zarf resmi kayıtlara geçmiş, ancak şartname gereği ikinci bir teklifin kabul edilemeyeceği, Bakanlık yetkililerince kamuoyuna açıklanarak, TETAŞ Komisyonu'nun ikinci zarfı iade ettiği belirtilmiştir. Sonraki günlerde sözlü pazarlıkların sürdürüldüğü ve Rus şirketince önerilen fiyatın 13,40 cent/kWh'e indirildiğini yine yetkili ağızlar yoluyla açıklanmıştır. Oysa nükleer güç santralının kurulması, işletilmesi ve enerji satışına ilişkin yasa kapsamında yapılacak yarışma ve sözleşmeye ilişkin usul ve esaslar ile teşvikler hakkındaki yönetmeliğin 17. Maddesinde ve idari şartnamenin 29. Maddesinde fiyat teklifi üzerinde bir değişiklik yapılamayacağı ve tüm görüşmelerin yazılı olarak yapılması gerektiği belirtilmektedir.

İzlendiği üzere "yarışma" adıyla başlatılan "i-hale", oluşturulan hale'lerle çözülmesi gittikçe zorlaşan yumağa dönüşmüştür. Akkuyu için 32 yıl önce alınan (1976 yılında) yer lisansının geçerli olup olmadığı dahi ciddi tartışma konusuyken, yeni soru işaretleri içeren takıntılı nükleer santral yarışması/ihalesinin bu koşullarda derhal iptal edilmesi ülke ve kamu kaynakları açısından zorunludur.